

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XX

2022/1-2

OBSAH:

Studie

Soubor raně středověkých předmětů z Hostýnských vrchů Fojtík Adam, Popelka Miroslav, Slaná Andrea	6
Hraběcí rod Bukůvků z Bukůvky ve Valašském Meziříčí na přelomu 19. a 20. století Pavel Lasztovcica	22
Nebeklíče a Štěpné zahrady z fondů Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně Veronika Balajková	48
Porodní báby z Podradhoště: vliv působení zkoušených porodních bab na mateřskou a kojeneckou úmrtnost na území bývalého rožnovského soudního okresu od konce 18. století do 30. let 20. století na příkladu Horní Bečvy Sabina Máchová	72
Berní úřad ve Valašských Kloboukách v letech 1850–1914 Petr Odehnal	98
Kamenosochařský závod Františka Zbořila ve Starém Městě u Uherského Hradiště Aleš Nařák	138

Musealia

Masky, kostýmy, maškary. Maskované občůzky a průvody v tradici jihovýchodní Moravy na fotografiích, uměleckých dílech i hmotných dokladech. Výstava v Muzeu luhačovického Zálesí 7. 10. 2021 – 18. 9. 2022 Blanka Petráková	166
Orlickoústecký malovaný betlém rodiny Kadlečkovy Alena Prudká	170
Orientační závody pro zdravotně postižené Dušan Hráý	178

Personalia a miscelanea

Gratulace PhDr. Věře Kovářů, první etnografce zlínského muzea Alena Prudká	188
Soupis desátků ve farnosti vizovické z roku 1658 Milan Krajča	194
Soubor dvou roubených objektů čp. 18 a čp. 19 v prostoru tvrziště ve Slavkově pod Hostýnem. Snahy o záchranu. Zdeněk Krajcar	200

Recenze

KOŠTUŘÍKOVÁ, Jana. Příběh vizovického pečiva. Vydání první. Vizovice: město Vizovice ve spolupráci s Muzeem jihovýchodní Moravy ve Zlíně, příspěvkovou organizací, 2022. 179 stran. Milada Fohlerová	212
--	-----

Gratulace PhDr. Věře Kovářů, první etnografce zlínského muzea

Alena Prudká

Před desetiletím jsme na stránkách tohoto periodika gratulovali paní PhDr. Věře Kovářů a stojíme před jejími devadesátinami. K životnímu jubileu PhDr. Věry Kovářů, devadesátce, je napsáno z per povolaných spolupracovníků i žáků mnohé ocenění jejího obdivuhodného celoživotního díla, a to jak v oblasti lidového stavitelství, ať už výzkumné, dokumentační, památkářské, tak v oboru folkloristiky. Její odborné znalosti a rozhled jsou založeny na důkladné a důvěrné znalosti teorie i terénu, kterou mohla zúročit ve všech směrech své práce.

Ale vraťme se k jejím profesním začátkům ve zlínském muzeu. To bylo v lednu 1953 ustaveno jako Krajské muzeum, které zastřešilo dosavadní sbírkotvornou činnost městského muzea a firmy Bafa. Zpočátku bylo umístěno na hradě v Malenovicích, v r. 1955 se přestěhovalo na Lešnou a od r. 1958 se stal jeho sídlem zlínský zámek. V r. 1958 bylo spojeno s krajskou galerií v jednu instituci s názvem Krajský vlastivědný ústav. Jubilantka do něj nastoupila po dokončení vysokoškolského studia 2. ledna 1956 (setrvala v něm do 2. září 1961). Tehdy bylo etnografické pracoviště, spolu s přírodovědným oddělením, umístěno na zámku Lešná. Jak o svých začátcích sama Věra Kovářů napsala, do Zlína, tehdejšího Gottwaldova, „... dostala umístěnkou čerstvá absolventka etnografie a hudební vědy, aby spolu s dalšími absolventy univerzit v Olomouci a brněnské přírodovědecké fakulty zahájili muzejní činnost, tj. sběr dokladů z příslušných oborů, jejich ošetření a identifikaci, uložení, případně vystavení veřejnosti. Vyhnanci z ráje, jak se sami mladí adepti muzejní praxe nazývali, se činili

Obr. 1: Výstava *Ze života lidu moravského* na bývalém panství zlínském prezentovala bohaté výsledky badatelského úsilí zlínských etnografů. Fotoarchiv MJVM.

a spolu s dalšími spolupracovníky, sběrateli z terénu, z vesnic i měst jihovýchodní Moravy začali soustřeďovat sbírky v tehdejších depozitářích na hradě Malenovice, na zámku Sailerů na Lešné u Zlína a na jiných vybraných místech“ (KOVÁŘŮ 2021, 194–199). Věra Kovářů se tak zařadila do první řady zlínských etnografů zvukných jmen (Richard Kubeša, Jan Pavelčík, Zdeněk Mišurec), kteří se zabývali výzkumy a sběry v široké oblasti styku tří významných etnografických regionů – Valašska, Slovácka a východní Hané – a formovali tak nové krajské etnografické pracoviště, jeho pracovní náplň i tvorbu jeho sbírkového fondu. Jejich výzkumy spojené se sběrem lidového oděvu, textilu, výšivek, keramiky, zvykoslovných předmětů, vybavení domácností a hospodářských usedlostí rozhojnily sbírky a poskytly základ k prezentacím a výstavám určeným veřejnosti. Do sbírkové evidence Věra Kovářů zapsala za relativně krátkou dobu svého zlínského působení cca 520 kusů keramiky, 450 dřevěných

Obr. 2: PhDr. Věra Kovářů při výzkumu, rozhovor s respondentem p. Vrbou; r. 1960. Fotoarchiv MJVM. |

Obr. 3: PhDr. Věra Kovářová na konferenci etnochoreografické sekce IFMC (Mezinárodní rada pro folklorní hudbu) konané v roce 1962 ve zlínském muzeu; vedle prof. Biljajev. Fotoarchiv MJVM.

artefaktů, 1300 položek z oboru lidového textilu. V původu sbírkových předmětů převažují lokality jihovýchodní Moravy, Hornácko, Holešovsko, Luhačovicko, jižní Valašsko, v menší míře Slovácko.

Široce pojaté terénní sběry zlínských etnografů provázelo i studium archivních pramenů a zároveň rozsáhlá a velmi cenná terénní fotodokumentace. Na několik stovek černobílých snímků nese jméno Věry Kovářů jako jejich autorky, příp. spoluautorky (se Zdeňkem Mišurcem). Zachytila na nich především venkovské památky, zanikající objekty v okolních obcích i v širších terénech východní Moravy, hospodářské stavby, např. kůlny, letní chlěvy, polní přístřešky a ohrady pro pasoucí se dobytek. Tato dokumentace se stala cenným informačním zdrojem při budování areálu Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm a je využívána stále. Ale věnovala se i dokumentaci vystoupení tanečníků, souborů a sólistů na folklorních slavnostech.

Stejně jako práci v terénu věnovala se Věra Kovářů důležité prezentaci a popularizaci svého oboru. Spolu s kolegou etnografem Zdeňkem Mišurcem a s týmem muzejních spolupracovníků připravila první stálou etnografickou expozici s názvem *Ze života lidu moravského na bývalém panství zlínském*, která byla otevřena na hrade v Malenovicích v roce 1957 při příležitosti 120. výročí narození Františka Bartoše. K expozici byl připraven i textový průvodce a sborník *Ze života a díla Františka Bartoše*.

Sbírkotvorná práce vztahující se k širokému východomoravskému regionu přinesla množství dokladů nejen pro rozhojnění sbírkového fondu, ale i pro přiblížení lidové kultury veřejnosti. Zvláště plodný a rozsáhlý byl terénní výzkum na Hornácku vedený Věrou Kovářů a jeho výsledky daly základ velmi úspěšné výstavě *Lidové umění na*

Obr. 4: PhDr. Věra Kovářů při svém vystoupení na konferenci *Mezi etnografií, folkloristikou a muzejnictvím* konané k nedožitým devadesátým narozeninám Karla Pavlišťáka ve zlínském muzeu v roce 2021.

Foto: Radim Ševčík, fotoarchiv MJVM.

Horňácku realizované v roce 1960. Doplnoval ji i tištěný průvodce. Po své premiéře na zlínském zámku se výstava představila i v dalších místech kraje.

Po odchodu ze Zlína pracovala Věra Kovářů v etnografickém oddělení Moravského zemského muzea v Brně a poté, od roku 1969, se plně věnovala památkové péči na brněnském pracovišti Národního památkového ústavu. Zlín však zůstával jejím dlouhodobým zájmem. V roce 1967 publikovala studii *Výsledky návratného výzkumu lidového stavitelství a vývoje bydlení v Gottwaldově-Zlíně a okolí* (KOVÁŘŮ 1967, 163–182). V ní shrnula historické poznatky o podobě města, jak ji popsali starší autoři, a srovnala s vývojem a proměnou v posledních desetiletích, což zachytila vlastní výzkumnou prací.¹

Vedle toho, že je Věra Kovářů autorkou nebo spoluautorkou řady významných monografií věnovaných především lidovému stavitelství, jako uznávaná a respektovaná odbornice stála u zrodu dvou mimořádných projektů *Lidové stavby známé neznámé ve zlínském kraji* a *Lidová stavba roku ve Zlínském kraji*, které jsou jedinečnými v celé České republice.

Se Zlínem je Věra Kovářů spojena vlastně celoživotně. Při její rozsáhlé práci v různých regionech Moravy samotný Zlín i Zlínsko zůstávaly a zůstávají stále v zorném poli její pozornosti a jsou předmětem jejího setrvalého zájmu.²

Co jiného popřát jubilantce než další spoustu entusiasmu a životního optimismu, který u ní tak obdivujeme, a těšit se z jejího přátelství i z její vždy inspirativní společnosti.

Poznámky:

¹ Srovnej: KOVÁŘŮ, V. 1967b; 1971; 1977.

² Věra Kovářů se v průběhu své profesní dráhy nevěnovala jen tradičnímu stavitelství. Součástí jejího profesního zájmu bylo i sledování a dokumentace zvykoslovných projevů. Zlínské městské aktivity navázané z velké části na existenci a práci folklorních souborů zhodnotila a popsala v r. 1990. Viz: KOVÁŘŮ, V. 1990.

Literatura:

KOVÁŘŮ, V. 1967a: *Výsledky návratného výzkumu lidového stavitelství a vývoje bydlení v Gottwaldově-Zlíně a okolí*. Časopis Moravského muzea, vědy společenské 52, 1967, 163–182. Brno.

KOVÁŘŮ, V. 1967b: *Příspěvek ke studiu lidové architektury na Zlínsku. Stručná charakteristika základních rysů lidové architektury v obcích bývalého panství zlínského. Podřevnicko: Sborník prací kronikářů a vlastivědných pracovníků Gottwaldovska*. Gottwaldov, 18–22.

KOVÁŘŮ, V. 1971: *Příspěvek k problematice záchrany lidového domu na Gottwaldovsku*. Památková péče 31, 2, 101–111. Praha.

KOVÁŘŮ, V. 1977: *Společné a rozdílné rysy ve stavebním vývoji města a vesnice (Gottwaldov-Zlín)*. Slovenský národopis 25, 495–498.

KOVÁŘŮ, V. 1990: *Renesance lidových zvyků ve Zlíně*. In: *Město. Prostor, lidé a slavnosti*. Sborník příspěvků X. strážnického sympozia (18.–19. 10. 1988). Uherské Hradiště, 212–218.

KOVÁŘŮ, V. 2021: *Terénní výzkum a budování zlínských muzejních sbírek*. In: *Mezi etnografií, folkloristikou a muzejnictvím: sborník příspěvků z konference k nedožitým devadesátým narozeninám Karla Pavlišťáka*. Zlín 6. až 7. září 2021. Zlín, 194–199.

